

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
POPORULUI ROMÂN.

Nr. VIII.

Sibiu, Septembrie—Octobre 1901.

Anul XXXII.

ADUNAREA GENERALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Adunarea generală a Asociației noastre, ținută în Sibiu la 21 și 22 Sept. a. c., a fost și de astădată o adevărată serbătoare culturală.

În urma unei invitații particulare se luase în anul trecut, la băile Herculane, conlusul, ca Asociațiunea să se întrunească în ăstan la Lipova. Însă comitetul cercual al despărțemântului constituit numai de curând în orașul numit, și-a exprimat dorința, ca Asociațiunea să se întrunească pe teritorul seu numai după-ce publicul din acele părți se va fi împrietinit mai de aproape cu activitatea Asociației și cu scopurile ce le urmăresce. În vederea acestei cereri comitetul central, ne-având altă invitație, a convocat adunarea generală la sediul Asociației.

Această împrejurare, apoi importanța obiectelor puse la ordinea zilei, precum și decursul demn al adunării și al numeroaselor festivități împreunate cu aceasta, vor asigura acestei întruniri a Asociației un loc distins în anele noastre.

Despre lucrările și conclusele adunării generale, cetitorii nostri se vor pute informa din procesele verbale ce le publicăm în fascicolul de față. La acest loc vom remarca numai acele momente ale adunării, cari după natura lor nu au putut fi înregistrate în actele oficiale.

Venerabilul președinte al Asociațiunii, Ill. Sa D. preposit *Ioan M. Moldovan*, fiind bolnav de timp mai îndelungat și din această cauză împiedecat a se ocupa cu conducerea afacerilor Asociațiunii, și-a dat încă în decursul anului demisiunea, și adunarea generală, în vederea motivelor grave invocate în actul de dimisiune, a trebuit să o și primească; nu a întrelăsat însă a da expresiune în mod demn și sərbătoreasc recunoștinței sale pentru meritele președintelui demisionat.

În locul lui adunarea generală cu deosebită însuflețire și și prin vot unanim a ales pe cel mai ilustru între fii popoului român, *Alexandru de Mocsonyi*, care după ce Asociațiunea trecuse preste hotarele vechi ale Transilvaniei, și deveni-se a tuturor Românilor din țeară, — în prima adunare generală, ținută la Lugos în anul 1896, a desvălit steagul unității și solidarității noastre culturale și a designat Asociațiunii căile viitoare pentru înaintarea culturală a popoului nostru.

Pus acum însuși în fruntea Asociațiunii și încungiurat de iubirea și încrederea elitei inteligenței noastre, sperăm și dorim cu toții, că va inaugura o eră nouă în viața noastră culturală și va fi fericit a realiza programul ce cu atâtă înțelepciune și iubire de neam l'a desfășurat.

Această schimbare în presidiu în urma considerațiunilor de paritate confesională, observate dela început în sinul Asociațiunii, a adus cu sine și retragerea vicepreședintelui, a Ill. Sale Dl. vicar Dr. *Ilarion Pușcariu*, pe care Asociațiunea îl numără între cei mai vechi și adicți muncitori ai sei și care de un deceniu încoace, cu zel neobosit și cu rară abnegațiune a condus afacerile Asociațiunii. Cuvântul presidial, prin care Ill. Sa a inaugurat adunarea generală, este o consciențioasă dare de seamă a activității sale, și faptele ce le înșiră, sunt totodată elocvente dovești ale meritelor mari ce și le a câștigat pentru Asociațiunea noastră, care chiar în timpul funcționării sale a luat un deosebit avânt și a făcut progrese extraordinare.

Adunarea generală a găsit accente foarte călduroase pentru manifestarea recunoștinței și simpatiei sale față cu acest bine-meritat bărbat, și ținând să păstreze Asociațiunii concursul seu, l'a rugat să facă parte și în viitor din comitetul central.

După reconstituirea presidiului și comitetului central, în care au fost aleși mai mulți membri noi dintre bărbații noștri cei mai distinși și viguroși, — obiectul mai important dela ordinea zilei a fost modificarea Regulamentului general al secțiunilor științifice-literare.

Aceste secțiuni — judecând că atât adunarea generală cât și celelalte organe ale Asociațiunii, chiar și după modul lor de compunere, nu pot fi considerate ca corporațiuni literare și nu pot fi competente a pronunța votul decizător în afacerile științifice-literare, — au cerut o independență mai mare decât aceea ce li-s'a acordat prin regulamentul stabilit la Băile Herculane.

Adunarea generală, apreiând motivele secțiunilor, a primit modificările propuse, și astfel în viitor principiul divisiunii muncii se va manifesta mai hotărît în sinul Asociațiunii noastre, rezervându-se adunării generale și comitetului central mai ales numai afacerile administrative, iar chestiunile științifice-literare rămânând cu totul în sarcina și răspunderea secțiunilor.

Ședința literară de astădată încă nu s'a putut ține în condițiunile prevădute în regulamentul secțiunilor, deoarece-aceste în anul expirat au fost ocupate mai ales numai cu chestiuni de organizare, și astfel își vor pute începe adevărata lor activitate abia în anul viitor. Cu toate acestea adunarea generală nici de astădată nu a fost lipsită de o parte pur literară, încât anume în o ședință specială D. Dr. Sextil Pușcariu a citit o disertațiune prea interesantă asupra volumului „Patriarchale“ al talentatului nostru poet St. O. Iosif.

Festivitățile sociale, arangiate din incidentul adunării generale, au reușit pe deplin, și în urma deschiderii căii ferate preste Turnul-roșu, au atras și un număr mai mare de vizitatori din Regatul român. S'a arangiat un splendid banchet, la care au participat aproape 200 persoane, o petrecere cu dans, cercetată de 500 persoane, între cari și un număr mare de oaspeți străini, apoi un prea reușit concert al Reuniunii rom. de muzică din Sibiiu, care cu deosebită prevenire s'a grăbit a contribui la asigurarea succesului moral și material a festivităților, și în fine o petrecere poporală, care a întrunit mult preste o mie de țerani din toate comunele din jurul Sibiiului

și tot atâți vizitatori. Și de astădată s'au împărțit 1000 de cărți populare donate de Asociațiune și au fost premiate cele mai frumoase și originale costume țărănești. Șirul festivităților a fost încheiat prin o excursiune cu tren special la Călimănesci și Rimnic, unde membrii Asociațiunii au fost primiți cu deosebită dragoste din partea fraților noștri din Regat.

Succesul material al adunării generale de asemenea a fost pe deplin mulțamitor, de oare-ce afară de taxele incasate fondul Asociațiunii s'a sporit numai din profitul festivităților cu preste 2000 coroane, o cifră neatinsă pân' acum la adunările noastre generale.

Din toate aceste se vede, că avântul luat de Asociațiunea noastră în anii din urmă se manifestează nu numai în sinul ei propriu, ci și în cercurile largi ale publicului nostru, care urmăresce lucrarea ei cu tot mai multă simpatie și se înrolează sub stindardul ei în șiruri tot mai compacte, ridicând-o la nivelul unei adevărate asociațiuni populare.

Ca un elocuent document al acestui avânt lăsăm să urmeze de încheiere cuvântul presidial, prin care a fost inaugurată ultima noastră adunare generală:

„Onorată adunare generală!

Doamnelor și Domnilor!

Imprejurări accidentale au adus cu sine, ca adunarea generală a Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român să-și țină în acest an adunarea sa generală în Sibiiu, în acel loc așadară unde înainte cu 40 de ani fruntașii neamului nostru însuflețiți de o măreață idee s'au întrunit pentru înființarea Asociațiunii noastre.

Domniile-Voastre, Doamnelor și Domnilor, conduși de dorul sacru a ridica splendoarea acestei adunări și a contribui fie-care după puterile sale la mărețul edificiu al literaturii și culturii naționale ați alergat la această adunare din toate părțile, din apropiere și din depărtare. Bine veniți să fiți surori și frați iubiți și osteneala și sacrificiile D-voastre să fie binecuvântate de Dșeu, ca un prinos bineprimit pe altariul culturii noastre naționale.

Asociațiunea este productul deșteptării și al entuziasmului național, care a produs concordia și bunăînțelegerea între frați.

Poporul român din patrie a fost totdeauna doritor de carte, învățătură și cultură, dară împrejurările din afară sociale și politice l'au împedecat multă vreme a-și aduce la valoare inteligența și frumoasele sale facultăți naturale. Când „a sosit plinirea vremii“ ca și pentru el să resară un soare mai călduros, el nu putea să mai întârzie nici un moment ca și pe terenul literaturii și al culturii naționale să pună basă unei instituțiuni pentru o dezvoltare naturală și sistematică.

Era anul 1861, așa dară de atunci tocmai 40 de ani, când tot aici în Sibiiu, fruntașii neamului nostru, învăpăiați de dorul sacru de a folosi poporului român și a-l ridica la nivelul de cultură, la care se aflau alte popoare cu trecut mai fericit, au pus basa Asociațiunei noastre.

Nici că se poate afla ocaziune mai potrivită ca aceasta a ne înprospăta în memorie unele momente înălțătoare din anii 1860 și 1861, când entuziasmul sublim pentru o cauză sântă făcù să dispară, cel puțin pe un timp neînțelegerile între frați, să se delătoreze interesele particulare și mai ales veleitățile confesionale, și în locul lor să se întemeeze concordia și să se stabilească iubirea între frați, cari sunt condițiunile de existență și viață ale fie-cărui popor doritor de cultură.

Inteligența română în număr considerabil în frunte cu arhieriei săi au cerut încă la 10 Maiu 1860 prin o petițiune îndreptată cătră locotenența țării a se da concesiune la o înțrinire a inteligenței române pentru lucrările pregătitoare la înființarea unei Asociațiuni culturale. La această petițiune a urmat cu datul de 12 Iulie 1860 respuns negativ, cerându-se a se așterne mai întâiu o schițare despre activitatea unei atare Asociațiuni, „căci“ — observă locotenența — „nu se poate da concesiune unei reuniuni cu tendințe *exclusiv naționale*“. Semn învederat, că poporul român în cele mai curate și morale năzuințe ale sale și atunci avea să se mai lupte cu prejudiciile timpurilor trecute, cari l'au ținut în întunec atâta amar de ani.

La o nouă cerere din 6 Decembre 1860 pre lângă care s'a așternut și un proiect de statut al „Societății pentru lite-

ratura și cultura poporului român“ a urmat cu datul de 31 Ianuarie 1861 concesiunea dorită! În acest an cu o stăruință de fer s'au întrunit inteligența română de două ori la Sibiu, și adecă la 9 Martie pentru facerea statutelor și apoi după aprobarea lor preainaltă (6 Sept.) la 23 Octobree pentru constituirea Asociațiunei.

Existența de 40 ani și mai ales activitatea Asociațiunii noastre, în sine și pentru sine dovedesce, că ea a eșit din sufletul și inima poporului român, ca o necesitate a timpului. În ea și-au aflat incarnațiunea lor o parte însemnată din aspirațiunile cele mai nobile ale unui popor îndreptățit la viață. În Asociațiune Românii din patru unghiuri și-au aflat punctul de întâlnire și își dau mână frățească — uitând de divergențele de opiniuni politice și interese particulari; ea este în împrejurările grele de astăzi expresiunea unității noastre naționale, ca a unui popor cu putere de viață, capabil de o cultură mai înaltă și demn de o soarte mai bună.

Măreț e acest op al părinților nostri, măreț privit prin prisma trecutului și admirabil privit cu ochii prezentului; deci este sânta noastră datorință să punem umăr la umăr și să-l înălțăm pentru viitor!

S'au ridicat voci, că activitatea Asociațiunii noastre n'a fost îndestulitoare și că roadele ce le a vërsat ea preste poporul român au fost puține! Cu adevărat, dacă măsurăm toate după dorul sufletului nostru, prea ușor putem ajunge la păreri pesimiste; dar dacă ținem seamă de împrejurările nefavorabile în cari trăim și mai ales de neajunsurile noastre, ca popor avisat la puterile sale proprii, ne vom convinge că Asociațiunea și-a îndeplinit cu scumpătate misiunea ei culturală între marginile posibilității și că ea a mers tot înainte făcând progrese, cari ne îndreptățesc să credem într'un viitor al ei strălucit. Pentru a se vedé, că speranțele noastre sunt temeinice, voi eu enumera numai câteva din lucrările ultimilor ani, cari denotă un progres înbucurător în sinul Asociațiunii.

I. Lucrări de organizare.

Modificarea statutelor și reorganizarea serviciului administrativ în conformitate cu statutele noue și anume:

- a) regulamentul intern al comitetului central;
- b) regulamentul despărțemintelor;
- c) regulamentul desbaterilor adunării generale;
- d) noua arondare a despărțemintelor;
- e) organizarea secțiunilor științifice-literare.

II. Înmulțirea membrilor și a despărțemintelor.

În urma regulării sistematice a încasării taxelor dela membrii ordinari, numărul acestora, care în anii 80 și până la 1895 se mișca între 3—400, s'a urcat treptat preste 1200.

În urma atențiunii, ce s'a dat lucrării despărțemintelor și a organizării de despărțeminte noue, s'a ivit și în sînul acestora o activitate cu mult mai intensivă. Astfel la 1895 erau organizate 33 despărțeminte, dintre cari au fost active 21, până când astăzi numărul despărțemintelor s'au urcat la 42, dintre cari abia 3—4 au rămas în neactivitate.

Prin măsurile luate în această direcțiune, venitele ordinare ale Asociațiunii (din taxele de membri) s'au urcat cu circa 8000 coroane pe an.

III. Activitatea literară.

1. S'a înființat biblioteca populară a Asociațiunii, care sub conducerea secțiunilor științifice-literare va pute ajunge la o deosebită însemnătate culturală.

2. S'a inițiat editarea Enciclopediei Române, care — deși la acest prim început pe un teren cu totul neumblat al literaturii noastre, n'a putut fi scutită de anumite scăderi, — reprezintă un însemnat monument literar și va contribui în măsură mare la ridicarea prestigiului Asociațiunii.

3. S'a introdus raportul literar, prin care s'au pus bazele unei bibliografii sistematice a producțiunii noastre literare.

4. S'a înavuțit cuprinsul organului Asociațiunii prin publicarea de importante documente și lucrări istorice și prin scrieri ce urmăresc literatura istorică străină referitoare la români.

IV. Creațiuni noue.

1. S'a luat inițiativa pentru fondarea primului Museu Național, istoric și etnografic al românilor din țeară și s'au adunat prin diferite întreprinderi circa 60,000 coroane pentru acest scop.

2. S'au înființat numeroase biblioteci ambulante.

3. S'a pus baza unei mari colecțiuni de țiare, astăzi aproape completă, și singura existentă, care pentru timpuri îndelungate va rămâne un neprețuit izvor al istoriei noastre naționale.

Dacă lucrările enumerate aci încă nu ajung pentru a satisface așteptărilor ce se fac, dela Asociațiunea noastră, răspunderea nu poate căde numai asupra comitetului Dvoastră ci asupra întregului popor român, care a avut mai ântâiu lipsă de organizare în toate părțile lui; și iarăși dacă momentele atinse mai sus denotă totuși un progres, ceea ce noi cutezăm a afirma, tot așa, nu e numai meritul comitetului Asociațiunii, ci al întregului popor român și mai ales al inteligenței noastre care cu căldură și însuflețire a îmbrățișat cauza sântă a culturii naționale și în o formă sau alta a contribuit și a sacrificat pentru promovarea scopurilor ei salutare. Comitetul primesce asupra sa numai o parte mică din merit și aceasta stă în a fi inițiat și pus în lucrare multe dintre problemele cuprinse în statutele Asociațiunii, ferindu-se a face salturi, cari nu sunt compatibile cu desvoltarea naturală și sigură și ar fi compromis soliditatea înaltei noastre instituțiuni culturale.

Doresc însă ca cele atinse mai sus să fie departe de a se socoti ca un fel de laudă a comitetului Dvoastră sau a mea, care am avut onoare a sta timp mai îndelungat în fruntea Asociațiunii în calitatea de vice-președinte. Am și eu un merit care cred, că nimenea nu mi-l va pute tăgădui; și acela nu stă nici în jertfe materiale, căci ceea ce până acum am jertfit pentru biblioteca Asociațiunii, este ceva neînsemnat; nici în modestele mele prestațiuni pe teren științific-literar; ci meritul ce mi-l însușesc este de a fi contribuit ca vicepreședintele Asociațiunii la armonia și concordia frățească, care în decurs de ani a existat în sinul comitetului central, căci fără de ele orice întreprindere a noastră ar fi fost zădărnicită dintru început.

Și acum cu ocasiunea acestei adunări, sosind timpul să mă depărtez dimpreună cu comitetul D-voastră, dela postul de onoare, ce l-am ocupat din încrederea D-voastră timp mai îndelungat, nu aflu mod mai potrivit a încheia această cu-

vântare ocaasională a mea decât a implora dela D-zeu concordie și iubire între toți fiii poporului român și ceea ce de sigur va urma din aceste virtuți creștinesci și cetățenesci, — prosperare și progres în toate întreprinderile și acțiunile noastre naționale.

Salutându-Vă încă odată cu „Bine ați venit“, declar adunarea generală a Asociațiunii de deschisă!“

ORIGINEA ROMÂNILOR.

Sub titlul „Originea Românilor“ — dedicat inteligenței române — ȋia-rul din Cluj „Ellenzék“ din 10 Iulie 1901 publică un „studiu istoric“, — nu ni se spune din condeiul cărui istoric savant, — prin care își dă aerul de a pune capet *semel pro semper* „fabulei valache“ despre originea Valahilor; despre credința lor, că dênșii sunt descendenți ai coloniilor romane din Dacia.

Dar să-l lăsăm să vorbească însuși autorul acestui studiu și bine să ne însemnăm „faptele dovedite cu siguranță matematică“.

Iată-le:

Tot insul scie¹⁾, că pretensiunea Românilor de a stăpâni Ardealul și părțile până la Tisa, s'a născut din acea halucinațiune istorică, că dênșii sunt descendenții coloniilor române, (vrea să ȋică „romane“) pe care Trajan în anul 107, după cucerirea Daciei i-a împămênțenit acolo. Prin urmare, Maghiarii când au cucerit țeara, pe Români i-au găsit aici, și, numai după ce au învins pe Români și le-au nimicit statul, au putut întemeia Ungaria. Aceasta e doctrina *continuității*, pe care o altoesc în tinerime începând din primele clase; aceștia (tinerimea) apoi nu vęd în înălțime (în Maghiari) alt-ceva decât pe confiscătorii drepturilor avitice ale Românilor și pe nimicitorii culturai romane, de și astăȋi originea dacică a Românilor nu e alt ceva, decât o poveste istorică.

Astăȋi scim prea bine (vorbă să fie) că coloniile lui Trajan, n'au avut limba latină, ca limbă maternă, ci-că au fost Greci din Asia mică și alte popoare din Orient, cari au întrebuițat limba latină astfel, precum au întrebuițat-o și natiunea română, germană, maghiară, slavă. în secolele trecute, începând din Spania până la Svedia, în biserică, ca și în literatură, fără ca sub influința acesteia (a limbei latine) să se fi format vre-un nou popor latin.

¹⁾ De unde anume scie? și dacă tot insul scie, atunci numai e trebuință de istorie. Vedeti că și cel dintăiu cuvânt e un neadevăr.

Basa Valachilor, precum se poate dovedi prin limba lor, e un popor de păstori¹⁾, din Apenini, din Italia, din teritorul Sabino-umbric, care pe proprietatea papală se numia pe sine Roman, (Romai) precum poporul român de regulă se numesce pe sine după provincia, sau după ținutul unde locuesce²⁾.

Un astfel de popor de păstori, ca creștin și romano-catolic, ceea ce se constată prin aceea că, în limba valachă, terminologia eclesiastică e curat valachă, (?) a pornit cu turmele sale peste Friaul în secolul al IX-a și peste Carniolia ajunsese pe peninsula balcanică în vechia Ilirie.

Aici, din atingerea și amalgamarea poporului roman, cu cel albanez, s'a format limba valachă, care acum nu mai e valachă, ci de jumătate italiană, de jumătate albaneză, adecă materialul original (cuvintele) e italian, gramatica, modul de a cugeta, aproape de tot albanez.

Pe poporul valach astfel format, instinctul seu de peregrinagiu, l-a mânat într'acolo, unde a găsit pășune imbelșugată pentru turmele sale. Astfel ajung pe timpul incurcăturilor bulgaro-grecesci, pe partea de dincoace a Dunării, la începutul secolului XIII în Sirmiu, apoi în Ardeal, în părțile carpatine, în Maramureș, iar mai târziu, în epoca stăpânirii turcesci, în comitatele maghiare răsăritene.

Aceste sunt astfel de fapte, care în ziua de azi se pot dovedi, așa dicând cu *siguranță matematică*³⁾.

Românii însă nu s'au dat cu una cu două, n'au vrut să recunoască, că dinșii mult mai târziu, după constituirea Ungariei, au pășit peste hotarele Ungariei; că originea lor dacică sunt vorbe de clacă, că dinșii au emigrat din părțile balcanilor ca păstori⁴⁾ fără nici o organizare politică și culturală, aparținători la biserica slavonă, sub a cărei stăpânire ajunseră în Bulgaria.

¹⁾ Minunată invențiune, dacă prin limbă se poate constata că: fost-a cineva păstor, sau ciobotar.

²⁾ Ei bine, cum de nu se numesc pe sine Românii din Ungaria Unguri, dacă Ungurii sunt mai vechi locuitori ai țării? Și încă ceva: Cum de numele munților, văilor, piscurilor și altor locuri renumite, unele clasice și istorice chiar, sunt românesci, sau nume slavone romanisate, cu terminațiune românească? Spre exemplu: Detunata, Cetatea mare, Găina, Muntele mare, Peatra grăitoare, Vulcanul, La plaiu, Păltiniș, Piscul vulturului, Muma, Fumoasa, Vlădeasa, Lotrioara, Muntele rece, Negoii, Surul, Strunga dracului, Retezat; apoi: *Zimbra-mare, Zimbra mică, Prigoanele, Iezerii, Poiana-cerbului, Vârful lui Petru, Vizuina-ursului, Peatra-craiului, Vârful cu dor*; etc., o sută și o mie altele, pe care tot astfel le-au scris și Maghiarii; astfel se găsesse scrise și tipărite în actele și documentele publice, vorba Românilui: „de când ne-am pomenit“. Dovadă eclatantă că Românii le-au dat numele și că dela Români le-au primit Maghiarii astfel. Dacă Maghiarii ar fi fost mai vechi locuitori, numirile ar fi unguresci. Tot astfel stă lucrul și cu numele comunelor.

³⁾ Quod erat demonstrandum.

⁴⁾ Măi, că mult mai călăriți pe cuvântul „păstori“; pe semne dumniului nu scie, că cronicarii vechi numiau Ungaria: „Pascua Romanorum“. Astfel o numesce în secolul al XII și Odo de Diogilo.

Dar doctrinele false, ori-cum le-ar ațița aspirațiunii politice, pentru vecie nu se pot forța.

În urma urmelor au trebuit să vadă (Românii) ceea ce istoricii maghiari de mult vestesc, că originea lor dacică nu e alt-ceva, decât o be-utură amețitoare, pregătitoare de somn, care împedecă ori-ce cugetare limpede.

Vrënd nevrënd au fost siliți să vadă, că pe basă falsă numai cultură falsă se poate clădi; ici-colea și-a ridicat vocea câte un scriitor mai modern, care a rupt'o cu tradițiunile vechi¹⁾, iar în timpul mai apropiat, o întreprindere literară, care vrea să stea pe nivelul timpului modern, o rumpe pe față cu prejudețele naționale, ceea ce a cauzat o mare surprindere la acei Români, cari la așa ceva n'au fost pregătiți.

Aceasta întreprindere „Enciclopedia română“ apare în Sibiiu în broșuri, în redacțiunea lui Cornel Diaconovich. În broșura a treia este vorba despre „Valachii din Macedonia“, cari pe sine se numesc Arămâni, iar limba lor e o formațiune comună cu Istrienii și cu Valachii de dincoace de Dunăre.

Autorul incredințase compunerea acestui articol lui Gustav Weigand, membru al academiei române și director al seminariului român din Lipsca, care la Români e o autoritate în chestie, — dela dînsul au așteptat mulți că va lua poziție față cu filologii maghiari; e deci un astfel de bărbat (Weigand) în contra căruia din partea Românilor nu încapere vre-un prepus că dînsul ar sta în serviciul politiceii maghiare.

Din articolul lui Weigand reproducem deci pasagiul, ce se referesce la istoria limbei valache:

„Precum amintirăm mai nainte, Arămânii sunt de aceiași origine cu Dacoromânii, ce reese din limba lor.

Întrebarea aceasta numai în legătură cu întrebarea originii tuturor Românilor se poate discuta, înainte de toate acea întrebare se ivesce, că oare în Dacia veche, ori în Moesia s'a format națiunea română? Răspunsul dat la aceasta întrebare lămuresce și originea Arămânilor. La tot cazul e greșită părerea, că limba română s'ar fi format în Dacia, iar limba arămână în Moesia, căci e peste putință, ca limba latină vulgară să se fi format între secolul al VI-a și al IX-a în timpul când toate ramurile acestui popor au viețuit împreună. Înainte de secolul al VI-a nici că poate fi vorbă despre popor și limbă română. De aceea nici că poate fi desamintitul „torna torna frate“ din limba română, ci e pur și simplu latină vulgară. Cea mai veche incunoscințare despre Români o găsim la Kendrenos din 976, când ȋice că pe Bulgarul David nisce păstori vlachi l au atacat și l-au omorît între Castoria și Prespa. (Albania)²⁾.

¹⁾ Nu-i cunoaştem de loc pe acei „scriitori moderni“.

²⁾ Ei bine, pe motiv că Kendrenos n'a dat de urma unui omor săvîrşit de păstori valachi asupra vre-unui Bulgar cu secolii mai înainte, nu urmează că n'au existat Valachi; apoi cu ajutorul limbei se pot dovedi multe, dar' nu toate. Vice-presidentul academiei maghiare,

Astfel descrie pe Valachi două sute de ani în urmă și Benjamin din Tudelia. Tot Kendrenos amintesc despre resboiul din Kinbalong la anul 1014. Acest nume nu mai e latin, ci român, când în urechile străinului a sună ca *z*, precum sună și în ȕiua de aȕi în unele ȕinuturi romănesci¹.

Iată, acesta e punctul de vedere al „Enciclopediei romăne“. Tot acela pe care Hunfalvy Réthy, László, Moldovan, și alȕii cu ani înainte l-au accentuat, pe baze științifice.

Ceea ce inteligența romănă n'a vrut să creadă acestora, doară i va crede marelui savant, academicianului Bucurescean, Gustav Weigand și distinsului redactor al „Enciclopediei romăne“, Cornel Diaconovich.

Altecum în privința originii rasei nu este divergență¹⁾, numai povestea aceea se nimicesce, că Maghiarii ar fi găsit deja aici pe Romăni²⁾. Nu i-a găsit aici, precum n'au găsit aici nici pe Sârbi, nici pe Sași³⁾.

Dar pentru aceea simțul politic maghiar a împărțit cu ei nu numai pâinea, dar și egalitatea de drept⁴⁾; și numai dela ei atărnă, ca să trăiască în pace⁵⁾.

*

Până aici istoricul din „Ellenzék“. Aȕi văȕut dovedile autentice, prin care ni se arată *ad oculos*, cu „siguranță matematică“, că Valachii s'au strecurat în aceasta țeară pe furiș ca păstori, mult mai târȕiu, după ce Maghiarii a cucerit țara și au organizat-o ca stat? Și că Maghiarii cu toate

Fraknoi ne spune în opul seu „A Hunyadiak korá“, la p. 562, că 300 ani dela descălecarea Maghiarilor în Ungaria, o singură literă scrisă în limba maghiară nu există. Din secolul al XIII și al XIV-lea poșed Maghiarii (ȕ) trei suveniruri limbistice: o predică de înmormântare, un fragment dela Königsberg și o formulă de jurământ de pe timpul lui Ludovic cel mare. Toate fără valoare, și, într-o extensiune așa de mică, încât dacă s'ar tipări, abia ar da două pagini octav. Poftescă acuma cineva să tragă din aceste concluziunea că: înainte de secolul al XIII-lea pe acest pământ n'a existat limbă și popor maghiar.

1) Care va să ȕică un progres: până acuma eram gunoii tuturor popoarelor perondate prin Dacia; acuma am avangiat la rangul de „păstori cu buze italo-albaneze“.

2) Pardon! o singură poveste se nimicesce, anume: afirmarea d-tale, că „originea dacică a Valachilor ar fi o poveste“. Cetesce pag. 74 din strategiconul strategului grec Kekaumenos, din secolul al XI, care ȕică că: „Romăni din Thesalia, popoarele de odinioară ale lui Decebal, din părțile dela Dunăre și Sava au emigrat în părțile de meadă-ȕi a insulelor Balcanice“.

3) Ei bine! dela cine a-ȕi cucerit țeara, dacă nu dela Valachi?

Vechii cronicari ne-o spun (veȕi: „a honfoglalás“ pag. 108) că Arpád, Tuhutum și ceilalți duci, o săptămână întregă, ȕi de ȕi s'au îmbătut de bucurie că au cucerit Ardealul. Dr. Pauler la pag. 50 ȕică că Maghiarii între alte datine urite aveau și aceea că: „Spin-teau oamenii pe cari i-au omorit, le scoteau inima și o mâncau în stare crudă“. După o luptă așa teribilă, precum a fost cucerirea Ardealului, se vor fi putut ospăta cu inimi de „Valachi“ după plac. Inima lui Gelu va fi mâncat-o poate însuși Tuhutum (Töhötöm, pronunțat: Téteny).

4) Precum dovedesce: „aprobata și compilata“.

5) Adecă să urmeze sf. scripturi: „dacă cine-va ȕi trage o palmă, întoarceȕi și cealaltă falcă, să-ȕi mai radă una“.

aceste și-au împărțit cu ei (cu păstorii) nu numai pâinea, dar și drepturile. Dificile est satiram non scribere.

Când am cetit aceste, mi-a venit aminte fără veste o altă *istorie autentică*, dovedită cu „siguranță matematică“, publicată în „Budapesti Hir-lap“ din 9 August 1901, unde între altele ni se spune că, înțeleptul patriei, Deák Ferencz, în etate de 6) șease ani, cădând de pe o ripă și-a scrintit gâtul astfel, încât fața i s'a întors la spate, iar ceafa la pept. Un adevărat Ianus. Pericolul era mare. Medicii recomandau să l ducă cu graba la Viena, căci dinșii nu-i pot ajuta.

Un asemenea cas încă nu văduseră. Ei, dar până la Viena e departe, o să moară pe drum; pe acel timp nu era cale ferată. Confusia și frica în familie era teribilă.

Cine să-l scape? Cu toții stăteau incremeniți. În acele momente critice, pășese cocierul (vizitiul) Pekszi și dice: „N'aveți grije, este cine să-i ajute.

— Cine-i acela?

— Cine altul decât măestrul de grumazi.

— Care măestru?

— Cel ce scie să sucească grumazii oamenilor, acela va sci și să-i pună la loc.

— Dar' cine-i acela?

— Călăul din Egerszeg“.

Bietul Pekszi era p'aci să primească o palmă, pentru acest sfat medical; dar' în urma urmelor cine scie: da-dacă...

— Prinde dară caii la trăsură, numai iute, fu răspunsul.

Trăsura cu patru cai a sburat la Egerszeg, unde locuia călăul Kessel-dorfer Mihály. Acesta a pipăit grumazii băiatului, apoi a ăis: „Nu-i nimica!“ Dicând aceste cuvinte, i-a tras o palmă strașnică micuțului Deak, iar grumazul acestuia a sărit la loc. Băiatul a început la moment a vorbi și își putea înviri grumazul. A fost scăpat“.

Și nu cumva să cugetați că aceasta „istorie“ va afla trecere numai pe sate în ședătoare; nu, nici de cât, am vorbit cu Maghiari, bărbați de poziție, cari jură în autenticitatea acestui fapt.

Ei, ce să le faci: „Mundus vult decipi, ergo decipiatur!“

*

Istoricul din „Ellenzék“ s'a păcălit cât se poate de rău. Dinsul a pus mâna pe studiul lui L. Réthy „Daco-Roumains ou Italo-Roumains“. (Retipărit din „Revue d'Orient et Hongrie“. Budapesta 1897). Și, în credință, că Direcțiunea Enciclopediei, dar mai ales Weigand ar fi rupt'o cu „prejudețele Românilor“, de a se ține ca orbul de gard de fabula „continuității Valachilor în Dacia — Trajană“, face pe savantul și iubilează în numele istoricilor maghiari, a căror doctrină a triumfat cu ajutorul „Enciclopediei Române“, ceea ce a causat — precum dice — o mare suprinde la acei Români, cari nu se așteptau la așa ceva.

Dacă istoricul din „Ellenzék“ ar fi făcut într'adevăr „studiu“ din aceasta ceartă literară, sigur că nu s'ar fi blamat în public, cu resuscitarea unei teme, terminată în defavorul dlui Réthy, cu al cărui elaborat a creșut a puté desarma pe Români.

Blamagiul e cu atât mai mare, pentru-că Direcțiunea Enciclopediei în înțelegere cu Weigand, au desmintit și combătut în „Transilvania“ Nr. II — III a. 1898 în mod energic și categoric, aserțiunile cu care debutează acum savantul din tufă, care vrea să imbete cu apă rece pe cetitorii sei.

Iată un pasagiu din scrierea lui Weigand:

„Ce privește pe dl Réthy, nu-mi pot închipui cum ajunge la concludsiunea, că eu ași susținé imigrarea Românilor dela sud. Eu sunt mult mai precaut, decât ca să me declar pentru o teorie, care până acuma e încă o hipotesă. Până-ce nu pot aduce dovești sigure, me voiu ferii a me declara pentru una, sau alta părere, etc. Și asupra broșurei lui Réthy, nu vreau să scriu nimic, ea e fără valoare și a fost declarată ca atare și de cătră critica germană“.

Cred că istoricul din „Ellenzék“ va retipări întreg răspunsul din „Transilvania“, și-l va dedica inteligenței maghiare, ca să fim reciproc lămuriiți.

Sunt în „Enciclopedia Română“ articole, mai ales biografii, cu care nici eu nu consimt. Ei, ce să le faci, cam astfel se fac „biografiile“ pretutindeni: unele sunt „autobiografie“, iar altele „idololatrie“. Nu se urmează, ca în literatura bizantină, nu se face în „Enciclopedie“ extract din virtuțile și din păcatele respectivului. Defecte am găsit și în marele lexicon maghiar „Pallas“, în „Mayer“, ba chiar și în „Brockhaus“; dar într'un op la care lucră sute de autori, greșelile nu se pot încunjura. Răspundător e cel ce subscrie: „Fides penes auctorem“.

Mi-aduc aminte cu câtă indignare scrie „Patria“ din Cernăuți în 23 Iulie 1899 pentru tonul panegiric și elogios din biografia mitropolitului Arcadie din Bucovina, publicată în „Enciclopedia Română“.

Între altele țice:

„Autorul stăruie insistent asupra trecutului acestui bărbat (Arcadie) în care se află vre-o câte-va momente de galvanizare naționalistă. Aceste sunt puse în un relief hiperbolic. Actele antinaționale însă, comise de metropolit, sunt delicat retăcute. Antagonismul față de partidul român, în care s'a pus metropolitul din prima ții a urcării sale în scaunul arhiepiscopesc, accentuând dela ușa altarului la întronarea sa, că nu va asculta, decât de glasul guvernului, de asemenea e diplomatic retăcut.“

Ei, astfel nu se scrie istoria contimporană. Dacă cronicarii Moldovei ar fi fost conduși de o asemenea — țicem politeță — excesivă față de mai marii timpului, frumos am fi informați asupra trecutului“.

Fie liniștit autorul articolului din „Patria“, pentru-că nu cu biografii din Enciclopedie, nici cu cuvântări festive ocașionale, sau academice, se

poate face istoria contimporană, ci cu documente, înaintea cărora va trebui să-și plece capul ori cine ar fi.

*

Nunc venio ad fortissimum . . . argumentum. Ascultați și vă minunați: „Totinsul scie că. pretensiunea Românilor de a stăpâni Ardealul și părțile până la Tisa, s'a născut din acea halucinațiune istorică, că dênșii sunt descendenții coloniilor romane, pe care Traian în anul 107, după cucerirea Daciei i-a împământenit acolo. Prin urmare Maghiarii când au cucerit țeara, pe Români i-au găsit aici, și numai după-ce au învins pe Români și le-au nimicit statul, au putut întemeia Ungaria. Aceasta e doctrina *continuității*, pe care o altoese în tinerețe, începând din primele clase; acestia (tinerețe) apoi nu vęd în înălțime (în Maghiari) alt-ceva decât pe confiscătorii drepturilor avitice ale Românilor și pe nimicitorii culturii romane, de și astăzi originea dacică a Românilor nu e altceva, decât o po-veste istorică.“

Care va să ȳică: Concluziunea din argumentul istoricului din „Ellenzék“ ar fi că dacă Românii ar fi în stare să dovedească, că dênșii sunt descendenții coloniilor lui Traian, dar mai ales că Maghiarii când au cucerit aceasta țeară, pe Români i-au găsit aici, în acel cas, Românii ar avé tot dreptul să stăpânească Ardealul până la Tisa; dar' fiind-că acest titlu de drept le lipsește, „*pretensiunea*“ lor e o halucinațiune.

Cine, când și în ce formă a ridicat pretensiunea de a stăpâni Ardealul până la Tisa? Aceasta nu ni se spune. Dar' ar și fi de prisos, dacă: „tot insul o scie.“ Vedeți cum se croește la noi „istoria“.

Timp de mai multe secole, hegemonia maghiară s'a susținut pe titlul de drept, că Maghiarii au cucerit țeara cu arma.

Acuma de-odată, parcă nu s'ar mai privi acest titlu de drept destul de puternic, căci de un timp încoace scriitori maghiari s'au pus pe lucru, să dovedească că Românii, după venirea Maghiarilor s'au strecurat în țeara aceasta, ca păstori. Aceasta frământare, vrënd, nevrënd 'ți face impresiunea, ca și când s'ar teme că stăm în ajunul unei pertractări finale, când un areopag european ar avé să decidă, pe baza titlului de drept „*qui prior tempore potior jure*“ : cine anume are să stăpânească Ardealul până la Tisa, Maghiarii, sau Românii?

Seiui Românii foarte bine, că „Viena“, adevă oamenii dela putere, au fost îmbătați cu apă rece, că Românii ar aspira, nu la stăpânirea Ardealului până la Tisa, ci la întemeierea Daco-României din Tisa până în Balcani. Au fost dați însă de rușine dușmanii neamului românesc, nu prin simple negațiuni, din partea Românilor, nici numai prin nenumerate doveđi de loialitate, ci mai ales prin acte istorice epocale.

Incepând dela „*deșteptarea Românilor din somnul cel de moarte*“ (1848) până în ziua de azi, de patru-ori au fost Românii ispitiți, să-și „croiească a lor soarte“.

În anul 1848 proiectase Kosuth „Confederațiunea dunăreană“.

În Maiu 1848 „Viena“ pusé la cale cunoscutul proiect: „Über die Möglichkeit eines Daco-Romänien, unter Oesterreichs Scepter“.

În anul 1854, în timpul când armata austriacă ținea ocupate Moldova și Valachia, guvernul puse la cale o puternică propagandă, spre a anecta aceste țeri la monarhia austriacă. Ideea era vechie remasă de pe timpul lui Iosif al II-a nerealisată. Scopul era germanisarea. Dacă Românii ar fi intrat în cursa aceasta, în ziua de azi am avé, în locul regatului român, independent, o mulțime de baroni și cavaleri, cari ar dice precum a dis baronul Mustată, când cu trecerea Regelui Carol prin Bucovina: „Entschuldigen Euere Majestät, ich spreche nicht romänisch, wir sind hier deutsch erzogen“. Sau ca cavalerul Vasilco, care în parlamentul din Viena, în 3 Martie 1900, a negat că Moldova și Valachia ar fi fost țeri romănesci, pe motiv că domnitorii principatelor valache s'ar fi folosit de limba slavonă“.

Iar în ziua de azi vine sfânta Rusie cu „crucea ortodoxiei“, să unească pe toți Românii sub o căciulă, ca apoi să-i poată înghiți pe toți deodată.

Geniul românismului însă veghiază și din vechi morminte strigă: „Resistă barca mea, resistă!“ Românii au respins pe toți „binevoitorii“ lor.

N'au uitat Românii cuvintele ambasadorului austriac din Constantinopol Prokesch-Osten: „Nu voim să întărim prin unire pe Moldo-Valachi, căci odată uniți, ei vor afla, că țara lor este prea mică, vor aspira la Transilvania, Bănat și Bucovina, și vor cere Balcanii drept fruntarie“.

Le este Românilor în viuă memorie, când consulul general rusesc Daschkoff strimtorase atât de rău pe Voda Bibescu, (1844) să oprească pe Eliad dela scrierea cu litere latine: „ca nu cumva să-i facă popistași pe Români; căci precum spunea Demidoff și alți slavisti — Românii sunt de viță slavonă“.

Dar mai pre sus de toate, Românii țin cu tărie la adevărul istoric, rostit în parlamentul din București, în 24 Februarie 1879 de dl Titu Maiorescu, între aplause frenetice:

„Cine mai vorbește în Europa apusană cultă, de misiunea creștinătății speciale? Este numai Rusia dela Nord, care a venit cu crucea ortodoxiei, ca să deslege chestiunea Orientului. România însă n'a fost creată ca stat, pentru-că e ortodoxă, ci pentru-că e sentinela ginteii latine înaintate în Orient, ca un oas în mijlocul pustiului de alte rase. Dar' atunci ginta latină are ea a face cu ortodoxia, ori cu creștinătatea? Romanii vechi au fost păgâni, Italienii sunt catolici, Francezii sunt catolici și protestanți; sunt Români uniți și neuniți. Religionea ori cât ar fi ea de importantă, este o notă accesorie a naționalității; sângele, limba, aspirațiunile comune, aceasta este ginta latină“.

Și tocma propagandei muscălesci (Orientul dreptcredincios) i-a fost rezervat, să dea ocaziune întreg românismului să desmintă pe inimiciei sei seculari, cari vreau să amăjească lumea prin fantoma „Dacoromanismului“.

Intreaga opinie publică, toate ȋiarele române, *uni sono*, au condamnat, uneltirile muscălesci.

Românii din această țară pretind drepturi, nu numai pentru-că ei, ca descendenții legiunilor romane, sunt cei mai vechi locuitori ai țării, pe cari Maghiarii i-au găsit aici, ci ei pretind drepturi mai ales că dinșii locuiesc în număr de trei (3) milioane, în masse compacte pe acest pământ, pentru-că poporul român e un popor distins și brav (viteaz), are o limbă dulce și frumoasă, ca și cerul sub care viețuim; e înrudit cu popoarele clasice, cari odinioară au stăpânit lumea, cari au răspândit cultura asupra celorlalte popoare din Europa; popoare care în mod serbătoreasc au recunoscut pe Români de adevărați frați ai lor; pentru-că Românii sunt un factor important, de care trebuie să se țină cont. Că ei aduc colosale jertfe pentru susținerea statului; că au un trecut istoric în aceasta țeară, pe care împreună cu Maghiarii au apărât-o și scăpat-o de perire, *pentru-că au fost națiune regnicolară, cu drepturi politice, de care în decursul secolelor au fost despoiați: drepturi, basate pe diplome regesci și princiare, reproduse chiar și de istorici maghiari mai obiectivi.* (Veți studiul meu „Valachii“ și „Iobagii“).

Aceste sunt fapte istorice, ce se pot adevări cu „siguranță matematică“, nu halucinațiunile cu care inamicii neamului românesc vreau să imbete lumea cu apă rece.

Nu Românii de sub coroana sfântului Stefan vreau să stăpânească Ardealul până la Tisa, ci Maghiarii sunt cei ce se jăluiesc amar, că n-au putut pune mâna pe Moldova și Valachia, să domnească până la marea neagră. (Veți Budapesti Hirlap din 21 Februarie 1900).

Dar tot ei se mângăie cu cunoscutul proverb: „Quod difertur, non aufertur“. Budapesti Hirlap din anul 1887, când cu trecerea Regelui Carol prin Budapesta, a ȋis: „Va veni timpul nu peste mult, când neamul ungu-resc va avé să se resboiească pe viață, pe moarte, cu neamul românesc, pentru stăpânirea Ardealului. Dee D-ȋeu, ca aceasta numai peste o sută de ani să se întempele“¹⁾.

„Pester Lloyd“ (1898) sub titlul „Uniunea Ardealului“, publică o apreciere memorabilă. Acest ȋiar guvernamental, din incidentul proclamării „uniunii“ la anul 1848 (iubileul de 50 ani), vorbesce cu totul altcum. Eată între altele ce ȋice:

„Uniunea Transilvaniei cu Ungaria n'a fost numai un episod invese-litor în *procesul de închegare al statului maghiar*, care prin uniune a devenit mai mare și mai tare; aceasta unire a trebuit să urmeze dacă Maghiarii din Ardeal au voit să-și apere și întărească poziția lor națională; dacă statul maghiar a voit să contrabalanseze cu succes și cu ponderositatea unui stat

¹⁾ Aici 'mi vin aminte fără veste cuvintele celebrului president al republicii franceze, Lamartine, rostite la anul 1848: „În oceanul slavismului și germanismului sunt două insule verȋi, Românii și Maghiarii; dacă acestia și-ar înțeleg chemarea lor, și-ar da mâna și ar forma un puternic zid de apărare, etc.“

nisuințele centrifugale, sau cel puțin *federalistice ale naționalităților nemaghiare*.

Experiențele și evenimentele celor 30 de ani din urmă au arătat *oportunitatea uniunii Ardealului*, în toate direcțiunile.

Toate așteptările, cari le-au legat națiunea și statul maghiar de uniune, în mare parte s'au împlinit, și de sigur că nu va fi greu a ajunge la toate câte mai sunt de făcut în direcția aceasta“.

Nu pot să nu amintesc o coincidență din cele mai semnificative. În timpul când acest studiu era sub tipar, îmi cade în mână broșura:

„Die Wahrheit über Ungarn“, în care la pag. 50 stă negru pe alb:

„Der rumänische Stamm ist in Ungarn neben den Deutschen unstreitig das wichtigste nicht magyarische Bevölkerungselement des Landes. Schon an Zahl steht er nach den Magyaren an der ersten Stelle. Die Volkszählung im Jahre 1890 ergab bei einer Gesamtbevölkerung 17.340,000 Seelen 2¹/₂ Millionen Rumänen, was einem Procentsatze von 14,04 gleichkommt.

Wenn man nun auch noch erwägt, dass die Rumänen eine weit stärkere Propagativkraft besitzen als die Sachsen und Magyaren, dass sie von der Theiss südlich und südostwärts bis an die ungarisch-rumänische Landesgränze dicht beisammen wohnen und dass sie in den letzten drei Dezennien wesentliche Fortschritte gemacht haben, so ergibt sich, dass man es hier mit einem numerisch bedeutenden Volksstamm von kräftiger Lebensfähigkeit zu thun hat, und dass die „Rumänenfrage“ für Ungarn und die Magyaren von grösster Wichtigkeit ist. Den Magyaren kaun es wahrlich nicht gleichgiltig sein, ob die Rumänen auf ihrer Seite stehen, oder ob sie mit den anderen Nationalitäten vereint gegen die Positionen der Magyaren anstürmen. Es wird daher ein Ausgleich mit den Rumänen gesucht werden müssen, aber der kann nur auf dem Wege gefunden werden, dass sich die Rumänen von den slavischen Nationalitäten lossagen und sich mit den Magyaren zur Bekämpfung der beide Theile gemeinsam bedrohenden slavischen Gefahr vereinigen. Nur auf diesem Wege ist ein ehrenvoller Friede für beide Theile möglich, nur so können die ungarländischen Rumänen eine Aufgabe vollbringen, welche über den Rahmen eines ungarischen Werkes hinausreichen müsste. Aber freilich, so lange die Rumänen auf dem Boden der Beschlüsse der Conferenz zu Reusmarkt vom Jahre 1869 stehen, so lange sie die Wiederherstellung der Autonomie Siebenbürgens verlangen, kann von einem Frieden mit den Magyaren nicht die Rede sein. Für die Magyaren ist Siebenbürgen das, was für die Deutschen in Oesterreich Böhmen ist, wie hier eminent deutsche, so kommen dort eminent magyarische Interessen in Frage, und darin liegt die Ursache, weshalb die Magyaren, wenn sie und ihr Staat bestehen wollen, in Siebenbürgen eine so entschiedene Haltung einnehmen“¹⁾.

¹⁾ Bismarek a ținut odată că: „cine va stăpâni Bohemia, acela impune în Europa“; iar Bém, renumitul strateg, cunoscut în luptele dela 1849, ținea adese: „Cine va stăpâni în Ardeal, acela va domni peste Ungaria și România“.

Me grăbesc a înregistra la locul acesta enunțațiunea din amintita broșură, scrisă negreșit de un partisan al baronului Bánffy. Cetind aceste mi-a venit aminte fără veste, lupta, pe care Comitetul central al Asociațiunii a trebuit s'o poarte cu guvernul lui Bánffy, care mersese atât de departe, încât pretindea nici mai mult, nici mai puțin, decât să stergem din statute numirea: „poporul român“, pe motiv că: „in Ungaria există un singur popor, iar acela e poporul maghiar“.

După o luptă energică i-a succes comitetului central de a scăpa poporul român de o astfel de umilire și batjocură.

La toate aceste comentariu nu face trebuință, și-l va face cetitorul însuși, și nu eu voi fi de vină dacă vre-unuia dintre cetitori i va veni aminte străbuna dicțiune: „Lupus dum langvebat, monachus esse volebat; attamen quod convaluit, mansit ut ante fuit“.

*

Revin la tesa din fruntea acestui studiu.

Negatu-s'a 393 de ani d'arândul că Huniadesii ar fi fost „Valachi“; dar în urmă au fost siliți să recunoască.

Sute de ani ni s'a contestat originea noastră latină; dar au trebuit să capituleze.

Tot astfel va urma și cu chestia continuității; mai ales cu cronica lui „Anonimus“ despre cucerirea Ardealului, la care Românii țin cu sfințenie.

E deci foarte ridiculă și ingrătă frământarea acelorora, cari se încearcă să ne sugereze o altă credință.

Cetim și noi cu atențiune, ceea-ce scriu Maghiarii despre originea, despre luptele lor, de unde au venit și cum au cucerit o jumătate de lume. Ne-o spune și Dr. Pauler în opul seu „A magyar nemzet története szent Istvánig“, că: „vechii cronicari maghiari, au început istoria maghiară cu diluviul, seau cu turnul Babilonului și pe cel dintâiu maghiar l'au căutat între fiii lui Noe. Cercetători mai noi vreau să'i găsească pe străbunii maghiarilor, cu mii de ani înainte, pe pusele Asiei, ceea-ce e o naivitate biblică.“

Cu toate aceste, un singur istoriograf român nu le turbură plăcerea. Dați-ne și voi bună pace, căci nime nu ne va pute abate dela credința noastră, cu atât mai puțin cei ce fac politică, nu istorie, pe cât timp nu ne vor produce documente autentice, originale, anterioare croniceii notarului anonim al regelui Béla. Iar cronica notarului anonim, scrisă în secolul al 12-a și găsită în anul 1746 în biblioteca imperială din Viena, până ieri alaltăeri, se privea de cătră Maghiari, (și cu dênșii poartă Românii acest proces) de evanghelie, de sfânta scriptură. Lucru natural, pentru-că alt cronicar mai vechiu nu există; dar mai ales Maghiarii l'au aprobat, fiind-că și „Anonimus“ a fost un cronicar maghiar foarte zelos, care nu pe Români, ci pe Maghiari i-a favorisat și i-a ridicat în al șeptelea cer.

O singură scriere e anterioară croniceii lui „Anonimus“; despre aceasta se dice că a fost compusă — nu ni se spune de cine — în Dömös, în anul

1150; originalul acelei scrieri nu există. Autorul voluminosului op: „Magyarország a királyság megalapításáig“ Budapesta 1895 ne spune că aceea cronică cu drept se poate numi cronică națională. Că originalul lipsește, aceea nu'l genează pe autorul amintitului op, el așa dice că: „se poate reconstrui așa pe nimerite, circiter (körülbelül)“) din alte lucrări posteroare, dacă se vor elimina din scrierile posteroare *adausurile*“. Pardon! îndată că „originalul“ lipsește „lucrările posteroare, cu sau fără adausuri“ nu fac parale.

Din acel „original“ care lipsește, a scris capelanul Kézai, precum ni se spune, în secolul al XIII, cronica sa. Dênsul ne istorisește, contra tuturor cronicarilor, că Maghiarii mai întâiu au cuprins Ardealul și de aici au trimis pe Kușid în deputație la Zvatapolug, care stăpânea țeara ce ađi se numește Ungaria; i-au dus daruri, un cal mare cu șeauă și frâu ornate cu aur, pentru cari au cerut să'i dee pământ, iarbă și apă. Svatapolug rîđind a respuns: „Pentru un astfel de present puteți să aveți pământ, iarbă și apă cât veți vré“.

Árpád cu cei șapte duci au intrat în Panonia și au trimis soli la Zvatapolug spunêndu'i că Maghiarii au cumpêrat țeara cu prețul calului ce l'au trimis, are deci să predee țeara Maghiarilor. Zvatapolug vêđend că a fost păcălit, când a dat pământ, earbă și apă pentru cal, a strins oaste și s'a opus, dar' a fost bătut și alungat; de frică s'a aruncat în Dunăre, unde s'a înecat. La alt loc dice că Maghiarii l'au omorit.

Ne mai spune Kézai că străbunul Maghiarilor a fost renumitul vênător Nemrod, (de ce nu Adam?) care a zidit turnul Babilonului. Confundă însă acest turn cu piramidele din Egipt.

Kézai însă ne spune și aceea că: Secuii lui Atila s'au așeđat în Ardeal între Valachi folosind literile acestora. Și că în Panonia au fost Valachi, pe timpul lui Atila. Istoriografi maghiari însă despre aceste tac tăcerea mormêntului.

Mai există așa numita „Cronica ilustrată“ scrisă precum ni se spune în anul 1358 de cătră un călugăr minorit, cu numele Mark. Cronica aceasta combate povestile lui Kézai; consună însă cu cronica lui „Anonimus“.

Autorul opului „Magyarország a királyság megalapításáig“ pag. 97 dice că cronica lui Kézai și „Cronica ilustrată“ sunt lucrute din cronica scrisă după tradițiuni în anul 1150. Aceasta nu poate fi adeverat, din simplul motiv, pentru-că „Cronica ilustrată“ descrie ocuparea Ardealului prin Tuhutum, în toema ca și „Anonimus“; iar Kézai ne spune că Árpád cu cei șapte duci au ocupat mai întâiu Ardealul, apoi de aici au intrat în Panonia, ceea-ce e absolut neexact. Dr. Pauler în opul seu la pag. 203—205 în cel mai convingêtor mod ne dovedește că „Anonimus“ cu „Cronica ilustrată“ au lucrat din același isvor.

1) Numai la pălăria lui Déák se potrivește „körülbelül“.

Un lucru e surprinzător: secolii întregi dearindul, cei mai de frunte istorici maghiari jurau în autenticitatea croniciei lui „Anonimus“ iar' acum autorul suscitativului op „a magyar nemzet története“ țice că tot ce „Anonimus“ a scris sunt „fictiuni“ (koholás). Și cu ce dovedesce aceasta gravă acuză?

Eată unicul seu argument:

„Așa scrie (Anonimus) că Valachii ardeleni n'au alte arme, decât săgeți și arcuiri, ducele lor Gelu încă e slab, n'are armată bună și nu vor pute rezista Maghiarilor, pentru-că au de a suferi multe dela Cumani și Picenaiți. Precum scim, Picenaiții numai puțin înaintea Maghiarilor apar pe acest pământ (va să țică erau aici); iar Cumanii numai în secolul al XI. Astfel principatul lui Gelu aparține la împărăția fabulelor“.

Care va să țică: unicul argument, care ar discualifica cronicia lui „Anonimus“ ar fi, că în acel timp Cumani n'au existat pe acest pământ, prin urmare Valachii n'au putut suferi vre-un reu dela Cumani.

Mă mir că s'a putut basa un verdict așa de grav, pe un argument atât de slab. Las că în citatul op la pag. 103 ni se spune că: „apărătorii lui „Anonimus“ s'au folosit în interesul acestuia de o importantă împrejurare, anume: de alianța Cumanilor. Și că sub Cumani a înțeles pe Cozări, cari într'adevăr erau aliații Maghiarilor“.

Posito că Anonimus a greșit numele, iar nu copistul; ce lucru mare era pe acele timpuri să te incurci cu numele atâtor popoare barbare, cari s'au perondat în aceasta țeară.

Dr. Pauler la pag. 220 constată un cas analog, care e un document puternic pentru „Anonimus“.

„Anul ocupării patriei în cronicia lui „Anonimus“ e greșit, dar' aceasta se va fi întimplat — țice Dr. Pauler — din greșala copistului, pentru-că un scriitor așa serios, critic și adânc cugetător precum a fost „Anonimus“, nu poate face o astfel de greșeală“.

Ei bine dnilor! dacă nici chiar atâta n'a putut greși „Anonimus“, cine ar pute crede că dânsul ar fi putut fabrica capitole întregi despre ocuparea Ardealului, fictive, mincinoase? Apoi el, ca Maghiar zelos ar fi inventat un „principat valach“, cu ducele Gelu în frunte? Credat Judeus Apella.

„Cronicia ilustrată“ scrisă cu 197 ani în urma lui „Anonimus“ conșună pe deplin, precum vom vedé.

A scris și „Cronicia ilustrată“ minciuni? Și cum de ambele cronici conșună, deși n'au avut cunoștință despre existența croniciei lui „Anonimus“?

Nimic nu dovedesce mai eclatant că, adevărul l'a scris „Anonimus“, decât zelul cu care scriitorii maghiari combat autenticitatea acestei cronici, fără să ne spună: dela cine au cuprins Ardealul? Că doară nu va fi fost țeară pustie?! Ne-o spune și Marczali Henrich în opul seu „A magyarok története etc.“ la pag. 90 că: atât istoria, cât și natura sunt contrare pustiuului (vacuum). Și încă ceva: deși în amintitul op la pag. 107 cronicia lui „Anonimus“ se numesce „fictiune“ (koholás), găsim totuși motive pon-

deroase și în favorul acelei cronici. Anume: la pag. 102 constată valoarea croniceii lui „Anonimus“ de oare-ce: „descrierea acestuia despre lupta dela Kiev cu Cumanii, consună pe deplin cu descrierea istoricului rusesc, Nestor“.

Iar la pag. 104 dice că: „În diploma lui Kun László ocură un erou Cuman, cu aceiași distincțiune, ca în „Anonimus“, adecă „miles strenuissimus“, ceea-ce confirmă autenticitatea croniceii lui „Anonimus“.

În alt loc 'l numesce pe „Anonimus“: „renumitul (hires) notar al regelui Béla“.

Cu istoria națiunei maghiare, în limba maghiară s'au ocupat până acum 124 de scriitori.

Karácsony János într'un studiu al seu așa dice că Maghiarii au ocupat Ardealul mult mai târziu, și numai succesiv, pe timpul regelui Stefan.

În anul 1900 a scris dl Dr. Pauler Gyula, directorul arhivelor de stat, din însărcinarea Academiei maghiare, sub titlul: „A magyar nemzet története szent Istvánig“. Op premiat.

Aceasta e cea mai noauă istorie, privitoare la descălecarea Maghiarilor, scrisă de directorul arhivelor de stat, care avuse la dispoziție nu numai toate cronicile anterioare, dar mai ales toate documentele existente, altor scriitori cu greu accesibile. Dinsul încă așa dice în introducere că, până în timpul cel mai nou „Anonimus“ a fost privit ca cel mai clasic istoric maghiar; dar în ziua de azi numai trec ca autentice toate spusele sale. Mai promite autorul de a ne spune, pe cine au găsit Maghiarii aici? Cu cine au trebuit să lupte ca să cucerească țara? Reproduce din Anonimus luptele din Ungaria; despre cucerirea Ardealului însă nu găsim nimic. Causa va fi poate ceea ce ni se spune în precuvântare: „Din „Anonimus“ nu vom istorisi fapte, ce nu le putem crede“.

La pag. 154 e mai explicit, acolo ne spune:

„A honfoglalás legáltalánosabb vonásait, *kivéve Erdélyt*, és a Vág mellékét illetőleg „Anonimus“ nyomán adom, mert katonailag véve, mint Horváth Jenő „Magyarhadi kronika“ 12 lap mondja, annak így kellett történnie“.

Pe românesce: „Ocuparea patriei — *cu excepțiunea Ardealului* și a ținutului Vág — le voiu presenta în trăsuri generale, pe basa croniceii lui „Anonimus“, pentru-că, din punct de vedere strategic, precum ni-o spune Eugea Horváth în „Cronica răsboaelor maghiare“ la pag. 12, nici că s'a putut altcum întâmpla“.

La pag 220 numesce pe „Anonimus“ scriitor serios, care cumpănesce tot ce scrie (gondos megfontolt író).

Iar la pag. 223 asemănând pe „Anonimus“ cu Kézai și cu „Cronica ilustrată“, despre luptele Maghiarilor în Saxonia, Bavaria, Italia, Germania, etc., recunoasce superioritatea lui „Anonimus“ asupra celorlalți scriitori.

În fine la pag. 235 'l ia în apărare pe „Anonimus“ în contra lui Ernst Dümmler, care dice că: „Anonimus a fost un falsificător, care din

fudulie maghiară ridiculă a intortocat faptele istorice“. La această invinuire Dr. Pauler răspunde că: „Judecata lui Dümmler e foarte nedreaptă; nu scim ce înțelege Dümmler sub numirea „spătere Sage“, dar că pentru istoria maghiară n’ar fi de valoare (cronica lui Anonimus), aceasta numai acela o poate afirma, a cărui cunoscință în istoria maghiară nu ajunge mai departe de cronice sau de Fesler — Klein; numai acela poate așa ceva afirma, care nu scie, că *posedem documente, care consună și întăresc autenticitatea cronicei lui Anonimus.*

Ceea-ce Dümmler numesce „lächerlicher Nationalstolz“, nu e mai mult, ba poate e mai puțin, decât aceea, cu ce se fălesc mulți profesori nemți, dela resboiul frances incoace.

Noi (Maghiarii) ’l iubim pe scriitor (pe Anonimus) pentru că e sânge din sângele nostru, și simțesce la fel cu noi“.

Acum suntem în clar cu toate, dar pardon dle Dr., când cine-va se provoacă la un document, în cazul concret la istorie, n’are voe să aleagă și culeagă tot ce-i convine, iar ceea-ce nu-i convine să respingă: sau totul sau nimic. Aceasta e un ce atât de elementar, încât n’are se fie cine-va jurisconsult pentru d’a înțelege, ajunge mintea sănătoasă a unui simplu țeran. Căci una din două: sau este cronica lui „Anonimus“ autentică sau nu. În cazul prim e autentică și cu privire la ocuparea Ardealului prin Tuhutum; n’ai voe se faci excepțiune pentru Ardeal, mai ales că nici n’ai motivat pentru-ce anume ai făcut excepțiune.

În cazul al doilea, Maghiarilor le lipsesce istoria despre ocuparea patriei; în acel cas tot ce s’a scris în această materie, ar fi povești și ficțiuni. Atunci ar fi adevărat ceea-ce savantul german Dümmler a ținut despre cronica lui Anonimus, că aceea nici ca legendă (spătere Sage) nu poate avea trecere. Dümmler a înțeles laudele despre luptele Maghiarilor în Saxonia, Bavaria, Germania, Italia. Dar în acel cas s’ar devalva ca simple povești tot ce „Anonimus“ a scris și cu privire la faptele Maghiarilor săvârșite în Ungaria.

Aveți deci dreptate dle Dr., când luați în apărare autenticitatea cronicei lui „Anonimus“; dar repet: atunci nu se poate face excepțiune pentru „Ardeal“.

Și ca să fie și mai evidentă cronica lui „Anonimus“, Dr. Pauler pune față în față, paralel, atât din cronica lui „Anonimus“ cât și din „Cronica ilustrată“ raportul lui Ogmând, spionul lui Tuhutum, care fu trimis se vadă: ce fel de țeară e Ardealul? Apoi constată că ambii autori au trebuit se lucre din acelaș isvor, de oare-ce ambele cronici consună, deși autorii nu s’au cunoscut.

Eată-le :

Anonimus C. 25.

„Domino suo de bonitate illius terrae multa dixit. Quia terra irrigaretur optimis fluviiis, et quod in arenis eorum aurum colligerent, et aurum terrae illius optimum esset“.

Cronica ilustrată.

„Dicitur autem regnum illud **Erdeelu**, quod irrigatur plurimis fluviiis, in quorum arenis aurum colligitur, et aurum terrae illius optimum“.

Un lucru e mai presus de ori-ce îndoială, anume că: țeara aceasta s'a numit Ardeal, înainte de a fi călcat picior maghiar pe acest pământ.

Că numele Erdeelu, e schimonosit din numele Ardealu, nu suferă îndoială. Terminațiunea e românească, dovadă că Români au fost aceia, dela cari au auzit acest nume. Dr. Pauler la pag. 160 ne spune că numele Erdeelu (dênsul 'l pronunță și mai greșit, și'l scrie: Erdueleu) în ziua de ați ar suna: „Erdőlja“. Eu 'mi-ași permite de a întreba: Per quam regulam? Este, nu-i vorbă, în comitatul Tirnava-mică un sat românesc cu numele „Subpădure“ pe care Maghiarii l'au tradus în „Erdőlja“ dar' din „Erdeelu“ să faci „Erdőlja“ aceasta se numește: „r-á-rá, fogd-rá“.

Dacă e vorba de curagiu, apoi sunt între Români unii atât de curagioși, încât afirmă sus și tare, că numele Ardeal e nume dacic; iar alții dic că e nume, dat de legionarii romani aduși din Latium, din colonia romană cu capitala Ardea.

Eu firesce nu afirm ce nu pot dovedi. Ne mai spune Dr. Pauler că localitatea care în secolul al XIII se numia „Satureleu“ (poate „Saturëu“) ați sună: „Sátoralja-Ujhely“.

Când am cetit acestea, mi-a venit aminte fără veste o scenă petrecută în tinerețele mele, ca gimnast în Cluj. Profesorul nostru, un preot din ordul piariștilor, într'una din zile vorbind, în decursul prelegerei, despre familiile nobile istorice, între altele, a dis: „Nomina Hungarorum exeunt in *tics* et *pics*, uti: Kornis, Eszterházy“. Tineretul, strengari precum eram, am strigat cu toții deodată, ca la o comandă: „Vivat!“ Urmarea a fost: *disciplinarea discipulilor*.

Am consultat și marele lexicon maghiar „Pallas“, despre ocuparea Ardealului, acolo tot pe basa croniceii lui „Anonimus“ este reproducă: iar eu, care în acest studiu al meu, singur de chestia ocupării Ardealului m'am interesat, și cronicile maghiare încă numai cu privire la ocuparea Ardealului le-am consultat și confrontat, am primit impresiunea că „Anonimus“ într'adevăr a fost, precum 'l numește Dr. Pauler: „un istoriograf serios, critic și adânc cugetător“. Aceasta caracterizare i-o facelui „Anonimus“ Dr. Pauler, un bărbat erudit, membru al academiei maghiare, care a studiat, examinat confrontat și rectificat toate cronicile existente, iar' ca rezultat, intru apărarea lui „Anonimus“ pronunță: „Noi îl iubim pe autor, pentru-că e sânge din sângele nostru și simțesce la fel cu noi“.

Eu din parte'mi asemenea declar la rândul meu, că: Noi Românii încă stimăm memoria vestitului notar al regelui Béla, pentru-că deși el nu e „sânge din sângele nostru, și n'a simțit la fel cu noi“, cu toate aceste avuse puterea morală d'a eternisa un adevăr istoric, pe care nimenui nu i-a succes, nici 'i va succede d'a-l resturna.

Cea mai eclantă dovadă despre valoarea și autenticitatea croniceii lui „Anonimus“ va fi monumentul, ce i se va ridica din banii dăruiți de Majestatea Sa Regele.

Puține cuvinte apoi voiu termina. Pe timpul lui „Anonimus“, pe semne, încă nu era inventat proverbul maghiar: „Szoj igazat s' betörük a fejed“ (grăesce adevărul și ți se va sparge capul.)

Putea bietul „Anonimus“ să rămână pentru totdeauna „cel mai clasic istoric maghiar“, dacă nu'l puneau păcatele sale, să ne spună în cronica sa că: „Vedând Vlachi moartea domnului Gelu, dând mâna dreaptă, au ales de bună voe domn al lor pe Tuhutum, și au întărit credința cu jurământ, în locul ce se numesce Esculeu. Din acea și Tuhutum a stăpânit acest pământ în pace și fericire“.

Și nu care-cumva să credeți că singur „Anonimus“ o pătesce astfel; de loc nu! Trăim în era minunilor. Chiar regele sfintul Stefan nu-i scutit de cele mai grave și tot-odată mai nemeritate imputări, pentru *marele păcat, ce l'a făcut prin mărturisirea, că: Ungaria e un stat poliglot.*

Renumitul baron Weselényi Miklos a rostit în casa magnaților din Budapesta în 27 August 1848 un lung discurs între aplause frenetice, în care arată că: „națiunea maghiară a eredit tristul sfat al sfântului Stefan, de a privi Ungaria de țară poliglotă. Acest sfat apasă, ca un blăstăm asupra Maghiarilor. Și că Maghiarii n'au încercat d'a contopii pe celelalte popoare, *pe care le-au găsit aici (adeacă pe Români), iar ați Maghiarii nici prin forță, nici prin numărul lor nu sunt în stare să-i desnaționalizeze*“.

Apoi constată că: „Românii într'adevăr sunt descendenții vechilor Romani. O dovedesce aceasta figura (făula) lor, fisonomia lor, trăsurile obrazului, portul lor, datinele lor, *și mai presus de toate limba lor.* În fine pentru-că ei înșiși se numesc pe sine în limba lor Români“.

Sibiiu în luna lui Septembrie 1901.

Iosif Sterco Șuluțu.

SCIINȚĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

Literatura noastră bisericească și școlară în anul 1900. În raportul literar prezentat adunării generale a Asociațiunii din anul trecut s'a ținut că pentru literatura *bisericească* anul acela, 1 Iulie 1899—30 Iunie 1900, a fost un an mănos. Nu tot aceasta se poate dice despre jumătatea a II-a a anului 1900, pentru-că în acest timp afară de tomul III din predicile lui Z. Boiu și tomul II din Istoria legii nouă de Dr. V. Szmigelszki, *scrieri teologice* mai însemnate n'au apărut. Dintre aceste două opuri cel dintâiu a umplut o lacună foarte simțită în viața pastorală, dându-se prin aceasta scriere preoților un ajutor binevenit la compunerea de predice funebreale și ocazionale, al doilea, dând candidaților de teologie și fie-cărui creștin o expunere detaliată a vieții lui I. Christos, a îmbogățit și litera-

tura bisericească română cu o scriere de valoare chemată în mod științific a clarifica pe cetitor asupra vieții, faptelor și însemnătății religioase morale pentru omenime a Mântuitorului nostru Iisus Christos.

În cât privește *cărțile religioase*, după cantitate judecând numărul lor e însemnat. Nu tot așa și după calitate. Apostolul tipărit cu deosebită îngrijire în tipografia arhiepiscopiei din Sibiu se poate privi ca o apariție mult dorită. Tot asemenea Octoichul retipărit în aceasta tipografie. Acesta din urmă prin aranjarea lui se abate dela Octoichurile vechi, iar prin introducerea de reguli tipice înseamnă un progres în retipărirea cărților bisericești. Menționare merită și octoichul retipărit în tipografia diecesană din Caransebeș, cu observarea însă că executarea tehnică lasă mult de dorit.

Celelalte cărți religioase apărute n'au valoare deosebită, ba unele precum „Pomenirea preanonatului brău“ etc. și „Cântecul lui Adam“ puteau apărea cu cel puțin 50 ani mai înainte.

Ca în trecut așa și în jumătatea acestui an *presa periodică* a noastră încă s'a ocupat cu chestii teologice. Tractate de o valoare științifică mai superioară au adus însă numai Unirea și Biserica și Școala.

Literatura școlară și în jumătatea anului acestuia se arată afară din seamă bogată. Din sfera aceasta scrierile pedagogice sunt ce e drept mai puține la număr și dintre aceste deosebită atenție merită numai conferențele pedagogice ale corpului profesoral din Brașov, dar cu atât mai numeroase și mai de valoare sunt scrierile didactice. Între aceste locul de frunte îl ocupă cărțile didactice pentru studiul religiunii, limbii române, limbii maghiare și geografiei, pentru celelalte obiecte de învățământ publicățiunile sunt de tot sporadice.

Scrierile aceste *didactice* privite din punct de vedere al cerințelor manualelor de școală, durere, lasă mult de dorit. Cei mai mulți autori adecă, cu deosebire cei ai manualelor studiului religiunii și istoriei, cred că lucrul principal e a da în manuale un excerpt cât se poate de scurt a materialului întreg din studiul religiunii și istoriei parte ca elevii să aibă tot materialul prescris îndesat în manualul lor, parte ca manualul să nu devie prea scump. Punctul de vedere acesta din urmă pare că e chiar un principiu de concurență între autori. Urmarea inevitabilă e, că manualele devin nesce schelete seci, fără viață și lipsite de orice atracție pentru elevi. Ba ce e mai dureros, pentru-ca să se satisfacă acestui principiu de concurență adecă, ca cărțile să fie cât se poate de eftine, se întrebunțează la cele mai multe hârtie proastă, tipar tocit, nu se dă destulă atenție culegerii, încât erorile de tipar sunt nenumărate. Va trebui deci în privința aceasta critica specială să fie mai strictă și fără rezervă, cu deosebire față de retipăriri, deoarece retipăririle mai fără excepție sunt fidele copii despre edițiile vechi adeseori cu aceleași greșeli, prin urmare nu constituiesc nici un progres.

La noi s'a prea înrădăcinat în critici considerarea, iar în autori credința infalibilității, un lucru care e foarte detestabil pentru progresul manualelor noastre de școală.

Programele școlare tind tot mai mult a emula nu numai în date statistice tot mai speciale ei și în tractate științifice de o valoare mai superioară.

Scrieri periodice speciale pedagogice au apărut la noi în acest timp numai două: „Foaia Pedagogică“ și „Foaia școlastică“, dintre cari cea dintâiu din lipsă de sprijin cu finea anului a încetat de a mai apărea. S'a ocupat însă cu afaceri școlare „Biserica și Școala“, „Telegr. Român“ și „Foaia Diecesană“.

Dr. Ioan Stroia
referentul secțiunii școlare.

*

Literatura noastră științifică în 1900. În ce privește publicațiunile de natură științifică, în decursul anului expirat, trebuie să recunoaștem, că suntem de tot la început. Afară de unele cărți didactice întreagă producțiunea noastră științifică s'a mărginit la un tractat din aritmetica politică în anuarul unei școale comerciale, la o mică broșură de igienă poporală și la articoli din această specialitate apăruți în „Enciclopedie“. Causa acestei aparițiuni trebuie să o căutăm, parte în gradul de cultură al societății noastre, care încă nu s'a avântat așa de tare încât să simțā neapărata trebuință de opuri de natură științifică, ca lectură serioasă, grea și intensivă, parte în împrejurarea, că însași școala nu pregătesce și nu desvoaltă îndeajuns gustul pentru o cultură științifică mai înaltă, așa încât chiar și după absolvarea cursurilor academice ne trețim, că suntem absolut lipsiți de cele mai elementare noțiuni de științe naturale, suntem puși în imposibilitatea de a gusta cele mai suave plăceri, aprofundându-ne în studiul nemărginit al naturii cu tainele și minunile ei și a trage folos din ele.

În domeniul științelor naturale și pozitive este și rămâne câmpul cel mai vast de lucrare și spre acest teren trebuie îndreptată deosebita atențiune a tuturor factorilor chemați să propage literatura și cultura la poporul român, mai cu seamă după-ce, cum am experiat, nici chiar școala nu ține în deajuns cont de acest postulat.

Nu este în competența noastră a supune unei critice valoroasele lucrări științifice apărute în „Buletinul societății de științe matematice și fizice din Bucuresci“ și operele de valoare apărute preste tot în România, dar cu toate acestea trebuie să amintim, că acele publicațiuni au atras atențiunea lumii științifice din apus, care le apreciază în modul cel mai laudabil. Și cu drept cuvânt, căci în România poate nici o branșă nu se bucură de o cultivare și protecțiune și materială și morală așa de mare, ca branșa științelor naturale, pentru cari cu jertfe enorme s'au înălțat cele mai grandioase palate și instalațiuni.

Trecând acum la analiza sumară a produselor științifice, constatăm, că din manualele de școală apărute singur „Cursul elementar de Botanică și Zoologie“ al profesorului *George Chelariu* s'a bucurat de o primire favorabilă a criticei nepărținătoare și severe. Acest curs deși destinat pentru școală, oferă o lectură atât de interesantă și plăcută pentru ori și cine, încât merită toată atențiunea publicului mare românesc. Firul roșu în tratarea întregului material e principiul biologic, adoptat aici peste tot, unde se cultivă științele naturale în mod rațional. Cât despre celelalte calități ale lucrării s'au pronunțat îndeajuns criticele apărute la timpul său în ziarele noastre.

Cât privește articolii de acest fel apăruiți în fasciculele „Enciclopediei“ nu dăm o judecată proprie, ci ne mărginim la intonarea împrejurării, că auzorii de renume, cari au luat însărcinarea de a redacta această parte, sunt garanțiile cele mai sigure, că nu va lipsi aprecierea favorabilă la timpul seu, când întreagă „Enciclopedia“ va fi terminată.

Ne mai rămâne să vorbim despre „Higiena“ de dl. *Dr. Stefan Erdélyi*, apărută în Blaj și premiată cu Cor. 50.— de Rev. Domn Gavril Pop, canonic, o broșurică de 64 pagini 8° mic, merită a servi ca manual pentru școlile populare, dar care s'ar potrivi mai bine, ca un mic compendiu de precepte igienice pentru popor, decât ca manual de școală.

După o mică introducere broșura cuprinde 7 capitole, despre nutreț, aer, îmbrăcăminte, locuință, îngrijirea corpului, ocupațiune sau lucru, morburi și despre întâmplări periculoase pentru viață. Materialul e tratat în mod elementar, stilul e destul de ușor pentru a pute fi înțeles de ori și cine, deși ici și colea a scăpat câte un termen științific, care are lipsă de oare-care explicare prealabilă.

Capitolul despre nutreț e cel mai mare, cuprinzând cele mai însemnate alimente descrise încâtva din punct de vedere al valorii lor nutritive, dar cu deosebire scoțindu-se la iveală stările, în cari acestea pot avea influință rea asupra sănătății. De asemenea în toate celelalte capitole sunt relevate mai cu seamă momentele, cari pot altera sănătatea, arătându-se ici și colea și mijloacele pentru combaterea acestor rele și peste tot avisând pacientul la medic, în casuri când boala prezentă oare-care gravitate, ceea-ce este unul din cele mai sănătoase principii.

N'ar fi stricat însă, dacă se punea mai mult pond pe relevarea valorii nutritive a alimentelor, făcându-se chiar o selecțiune a acelor substanțe, cari amăsurat stării culturale și materiale ale poporului nostru, sunt mai recomandabile. Sarea, condimentul de frunte, e omisă din tractat cu desăvârșire, pe câtă vreme știut este, ce rol important joacă ea în alimentațiunea oamenilor și animalelor.

În legătură cu aerul era necesar să se trateze respirațiunea și condițiunile ei și în legătură foloasele primblărilor, grădinilor lângă case, parcurilor publice etc., precum și căutarea și îngrijirea datorită acestor întocmiri.

În capitolul despre vestminte lipsesc amintirea despre curăţenia vestmintelor şi desinfectarea lor.

Capitolul despre locuinţă nu dă precepte mai detaliate şi precise despre modul cum să se întocmească în intern locuinţele bune şi sănătoase, un defect, care se observă peste tot la casele mari şi mici, bune şi rele ale poporului nostru.

Era bine dacă în capitolul despre boale se făcea amintire şi de boalele uşoare, cari vin înainte mai des şi dacă se amintea modul de lecuire popular, împreună cu toate avantajele şi defectele lui. Adevărat că grija de căpetenie să se dea boalelor contagioase, dar nici plecatele, deochiul etc., nu trebuesc trecute cu vederea, fiind ele adese-ori cauza şi începutul morburilor grave, mai cu samă dacă deja dela început nu sunt tratate după cuviinţă.

Afară de acestea s'au strecurat şi unele contradicţii şi incorectităţi. Aşa d. e. pag. 31 alinia a doua pag. 31 alinia ultimă, care se contradice cu alinia primă şi a doua, pag. 32, şirul ultim pag. 33, alinia trei pag. 39 (fumul petroleului), alinia ultimă pag. 39, pag. 49 alinia doi şi trei, pag. 52 alinia primă faţă de capitolul următor şi de alinia a doua de pe aceeaşi pagină.

Cu toate aceste scăderi însă broşura face bune servicii igienei populare, dacă se urmează preceptelor conţinute în ea în număr mare.

Arseniu Vlaicu,
referentul secţiunii ştiinţifice.

Bibliografie.

Poveţe despre hrana țăranilor de Dr. I. Felix. București 1901. Această scriere a apărut ca a 20-a cărticică din „Biblioteca populară a administraţiunii domeniului coroanei“ şi are menirea nu numai a instrua pe țăranul român, în deosebi din România, cu privire la alegerea hranei corespunzătoare, ci şi a-l povăţui cum să pregătească mâncările, cum să conserve diferitele alimente şi cum să preîntîmpine anumite boale, pricinuite fie de-o alimentaţie proastă fie de consumarea abusivă a spirtoaselor. Titlul capitolelor ne arată în deajuns bogatul cuprins al broşurii; acestea sunt: trebuinţa hranei, despre alegerea potrivită a hranei, despre mîncarea de post, despre gospodăria şi gătirea bucatelor, mămăliga şi pânea, hrănirea copiilor mici, beuturile, boalele cari se pot nasce din mîncare şi beătură, cari toate însă nu cuprind mai mult de 37 pagini, mîrginindu-se autorul numai la strictul necesar şi evitînd ori-ce explicaţie ştiinţifică. Nu e lucru uşor a scrie pe înţelesul poporului. Scriitorii uşor cad dintr'un extrem în altul; sau întrebuintează termeni, de cari poporul nici idee n'are, sau apoi devin triviali în expresiunile lor. Drul Felix, în broşura care ne preocupă, scrie în o limbă populară aleasă, pe

care — abstragând dela puține cuvinte (aguridă, orșav și terciu de prune, poșircă, praz, etc.) usitate numai în România — o pot înțelege țeranii români de pretutindenea. O și recomandăm ca pe o carte foarte potrivită pentru a se da țeranilor spre cetire. Ar fi bine să ajungă în toate bibliotecile noastre populare.

*

Respuns la „Observările critice“ ale dlui Dr. P. Ionescu la opul „Metropolia Românilor ortodoxi din Ungaria și Transilvania“, de Dr. *Ilarion Pușcariu*, archimandrit, vicariu-archiepiscopesc. Sibiu, tiparul tipografiei archidieceșane, 1901. 33 pag 4°.

*

Povestiri (II) din viața țăranilor români, de *Ioan Pop Reteganul*. Nr. 2 din *Biblioteca populară* a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. Sibiu, 1901. Editura „Asociațiunii“. Tiparul tipografiei archidieceșane, 63 pag. 8°. Prețul 20 fil. Nrul present din aceste povestiri, premiate de comitetul central al „Asociațiunii“, cuprinde următoarele cinci piese, și anume: *Nechita Sasul*, *Băncile*, *Mustrea pecatului*, *Unde șede Antichrist* și *Cum s'a îmbogățit Burăla*. Recomandăm aceste povestiri drept lectură foarte potrivită și instructivă pentru poporul nostru țeran. Broșura presentă, ca și cea precedentă, se poate comanda la librăria archidieceșană și la librăria W. Krafft în Sibiu.

*

„*Manual de stilistică*“ pentru clasa IV. gimnasia'ă, preparandii, școala reală, școala superioară de fete ș. a., precum și pentru privați, de *Ioan F. Negruțiu*, profesor. Edițiunea III. Revădută și îndreptată după planul ministerial. Sibiu. Tiparul lui W. Krafft. 1901. 288 pag. 8°. Prețul Cor. 2'60. Edițiunea II. a fost aprobată de înaltul Minister r. u. de culte și instrucțiunea publică sub Nrul 45,418/1896.

*

Novele de *Ioan Pop Reteganul*. Institutul de arte grafice Carol Göbl, Bucuresci, 1901. 116 pag. 8°. Prețul 1 leu. Deposit la librăria Leon Alcalay, Bucuresci, Calea Victoriei 37. Cuprinde următoarele piese: *Firuța Nuțului*, *Cerșitorul*, *Tudorică*, „*Minte de muiere, și pace*“, *Bietul Istode*, *Mitru Pascului* și *Petrea Iovului*.

DIN SINUL ASOCIAȚIUNII.

D. Alexandru de Mocsonyi și-a început activitatea ca președinte al Asociațiunii Duminecă la 27 Octobree a. c., când s'a presentat în Sibiu pentru conducerea ședinței comitetului central. La deschiderea acestei ședințe, al cărei proces verbal îl publicăm în partea oficială a acestui fascicol, D. Mocsonyi a rostit un discurs, care fără îndoială va fi de in-

teres pentru toți membrii Asociațiunii, deoarece-ce cuprinde declarațiunea, că D-Sa se supune votului adunării generale. D. Mocsonyi, după notițele făcute în ședință, a ținut cam următoarele:

Onorat comitet central!

Ocupând acest loc onorific mă simțesc îndemnat a da expresiune sentimentelor de adâncă mișcare, de care am fost cuprins, când am audiat despre imponenta manifestațiune de încredere, cu care am fost proclamat president în ultima adunare generală a „Asociațiunii“ noastre.

Asociațiunea noastră este cea mai însemnată instituțiune *națională*. Ea și-a pus de țintă realizarea celor mai nobile aspirațiuni *naționale*, realizarea aspirațiunilor culturale ale poporului român din patrie.

Ea intrunesc elita inteligenței noastre.

Ea este chemată a organiza toată inteligența ca o armată *în serviciul culturii naționale*.

A fi pus în fruntea acestei Asociațiuni este *cea mai înaltă distincțiune*, ce poporul român o poate oferi unui fiu al său.

Tocmai în vederea grandioasei opere, ce are să îndeplinească Asociațiunea noastră, nu pot retăce: că pe cât de mare este onoarea de care sunt împărțășit, pe atât de genantă este situațiunea ce mi-s'a creat prin această distincțiune.

Ou oficiul de president este împreună o mare onoare, dar' și o responsabilitate morală. Abstragând dela celelalte scăderi, în sănătatea mea sunt atât de slăbit, încât o mare parte din an abia mă pot mișca de-a casă. Astfel — făcând lucru de conștientitate din această distincțiune, mi-se impune să-o primesc numai cu sentimentul apăsător, că nu voi pute satisface datorințelor legate de ea.

Din această cauză am rugat pe amicii mei încă înainte de adunarea generală ultimă să abstea dela această combinațiune și să-și îndrepte privirile spre un bărbat care ar fi mai potrivit pentru postul de president. Dar' acum trebuie să Vă mărturisesc, că stând în fața unui fapt implinit, n'am avut inima să declin votul unanim de încredere, ce floarea inteligenței mi-l'a oferit cu atâta bunăvoință.

Astfel mie nu-mi rămâne alta, decât să mă înclin înaintea votului adunării generale, ca înaintea unui imperativ categoric, enunțat de reprezentanța poporului român pe terenul cultural. Deci m'am decis să *primesc postul de president*, deși din depărtare. După ce m'am orientat asupra unui modus procedendi, m'am rezolvat să fac aceasta încercare în speranța, că modestele mele prestațiuni vor fi apreciate cu bunăvoință, și cu rezerva: să-mi fie permis a mă retrage, dacă din insuficiența puterilor mele ar suferi interesele *Asociațiunii*, care sub conducerea bărbaților distinși din trecut a luat un avânt atât de promițător.

După acestea mă achitez de-o mică datorință, mulțămind domnilor din birou pentru interpretarea atât de măgulitoare făcută în notificarea

oficială a votului adunării generale despre alegerea mea; iar' onoratului comitet cer scuse, că din oare-cari motive familiare m'am putut presenta numai acum.

În fine Vă rog să'mi dați spriginul D-voastră în îndeplinirea datorințelor mele, de care am mare lipsă.

Fiind numărul membrilor prezenți suficient și fiind astfel comitetul în stare a aduce concluse valide, deschid ședința.

Vicepreședintele Asociațiunii dl *Iosif St. Șulutu*, a răspuns la acest discurs cu cuvinte foarte călduroase, bineventând pe noul președinte al Asociațiunii și dorind activității sale succesele cele mai splendide.

*

Chestiunea raportului literar, care în anii din urmă a fost prezentat adunărilor generale prin prim-secretarul Asociațiunii, a dat ansă unui membru al ultimei adunări generale la unele observări, preste cari adunarea — ce e drept — a trecut la ordinea zilei, dar cari în forma în care au trecut în rapoartele publicate în mai multe foi, ușor ar pute mistifica cercurile mai puțin orientate, încât ar pute da naștere presunerii cu totul greșite, că în chestiunea raportului literar organele Asociațiunii s'ar fi făcut vinovate de oare-care neglijență.

Pentru evitarea unei asemenea mistificațiuni ne vedem îndemnați la constatarea, că secțiunile științifice-literare, în a căror competență a trecut chestiunile literare din sinul Asociațiunii, în ședința lor plenară din 14 și 15 Iulie, au luat, prin concludul Nr. XVII, următoarele dispozițiuni cu privire la raportul literar:

1. Prim-secretarul Asociațiunii să compună și în viitor repertoriul bibliografic pentru fie-care an, și să-l publice în „Transilvania“ cel puțin cu o lună înainte de ședința plenară ordinară.

2. Referenții secțiunilor, cari conform Regulamentului general au să urmărească — fie-care în ramul său, — mișcarea literară, folosindu-se de datele cuprinse în repertoriul bibliografic și de studiile și observările lor proprii, vor face din timp în timp un raport mai amănunțit despre mișcarea literară. Aceste lucrări, cari fără a intra în censurarea singuratecelor scrieri, vor avé să apretieze în general direcțiunea și intensitatea producțiunii literare, — prezentându-se ședințelor plenare, vor forma baza propunerilor acestora pentru promovarea literaturii și pentru viitoarea activitate a secțiunilor.

3. Raportul care se va presenta adunării generale, să expună numai lucrarea sevășită de secțiuni, și preste tot activitatea Asociațiunii pe teren literar.

Acest conclud, — publicat încă în fasc. VI — VII pro Iulie și August a. c. (partea of. pag. 144) și astfel adus la cunoștința membrilor înaintea adunării generale, — a fost deci cauza, pentru care prim-secretarul Asociațiunii a publicat de astădată numai repertoriul bibliografic al producțiunii noastre literare din anul trecut, și astfel ori-ce învinuire a prim-secretarului sau comitetului central în acest obiect, este cu totul nebasată, deoarece-ce acestia s'au conformat întru toate dispozițiunilor luate de organele competente în chestiuni literare.

4. a disertat: „Despre alegerea carierei“, dnii Dr. Al. Coca și Dr. Mih. Gropșan;

5. s'a încassat suma de K 96.—.

Procesul verbal se ia spre scire și decisiunile aduse, îndeosebi alegerea comitetului se aprobă.

238. (683—1901). *Diracțiunea despărțământului „Sebeș“* înaintează cu data 19 Septembrie a. c.:

I. Procesele verbale ale ședințelor comitetului cercual din 15 August și 5 Septembrie a. c. În ambele ședințe s'au pertractat afaceri curente și s'au luat dispozițiile necesare pentru adunarea cercuală, îndeosebi apoi s'a decis, ca în comuna Călnic să se înființeze o agentură și o bibliotecă poporală, spre care scop s'a votat K 40.—, și ca să se confere un premiu de K 10.— în aur pentru cusături și țesături românesce din comuna Călnic, în fine s'a luat act, că pentru adunarea cercuală a prezentat o disertație dl Ioan Cărpinișan, învățător „Despre cultura pământului comasat“.

II. Procesul verbal al adunării cercuale, ce s'a ținut în Călnic la 15 Septembrie a. c. Se constată:

1. s'au prezentat și luat spre scire raportul despre activitatea comitetului dela ultima adunare cercuală încoace și rațiociniul casei pe acelaș timp;

2. pentru anul 1902 s'a votat un proiect de budget la erogațiuni și percepțiuni cu K 272.05 (pentru trebuințele despărțământului K 80.05, din această sumă K 40.— pentru o bibliotecă poporală în Călnic și K 20.— ca premiu pentru acel învățător, care va arăta cel mai mare spor în pomărit și grădinărit);

3. s'au înscris *a)* membru pe viață, achitând întreagă taxa, dl Simeon Ispas, propr. în Daia; *b)* membri ordinari dnii George Goța, propriet., Sever Tipeiu, farmacist, Nicolau Dura, capelan și Vasile Rêhovean, învățător;

4. s'a încassat suma de K 481.—;

4. pentru țesături și cusături s'au premiat doue femei cu câte K 5.—;

5. pentru noul period de trei ani s'au ales: director cercual dl Sergiu Medean, iar membri în comitet dnii Zev. Mureșan, Avr. David, I. Henteș și I. Oncescu.

III. Procesul verbal al ședinții comitetului cercual din 16 Septembrie a. c. În această ședință s'au prezentat conclusele adunării cercuale și s'au ales: cassar dl I. Oncescu, controlor dl S. Roșu și secretar dl G. Tătar.

ad I. Spre scire cu aprobarea decisiunilor.

ad II. Procesul verbal se ia spre scire. Decisiunile aduse îndeosebi budgetul pe 1902 și alegerea comitetului cercual se aprobă. Dl S. Ispas se declară membru pe viață al Asociațiunii și se prevede cu diploma prescrisă; dnii amintiți sub 3 lit. *b)* se declară membri ordinari ai Asociațiunii.

ad III. Spre scire cu aprobarea decisiunilor.

239. (692—1901). *Direcțiunea despărțământului „Beiuș“* înaintează *procesele verbale ale ședințelor comitetului cercual* din 12 și 18 Septembrie a. c. În prima ședință s'au pertractat afaceri, ce nu reclamă dispoziții speciale din partea comitetului central; în a doua ședință în locul dlui Dr. Gavr. Cosma, demisionat, s'a ales cassar dl Vas. Stefanica și în locul acestuia controlor dl Radu Cupariu și s'a întregit comitetul prin dl Ilarie Crișan.

Spre scire, aprobându-se decisiunile aduse.

240 (737—1901). *Direcțiunea despărțământului „Abrud-Câmpeni“*, înaintează cu data 11 Octobrie a. c. *procesul verbal al ședinții comitetului cercual* din 7 Octobrie a. c. În această ședință:

1. s'a constituit comitetul cercual alegându-se vicepres. dl Romul Furdui, cassar dl Ariton Popa, notar dl Demetriu Goia și controlor dl Iosif Gomboș;

2. s'a decis, ca din suma disponibilă să se dea câte K 30— reuniunilor de femei din Abrud și Abrud-sat, K 20— scoalei din Certege pentru procurarea de cărți pe seama școlarilor săraci și K 12·54 pentru biblioteca despărțământului;

3. s'a predat cassa noului cassar;

4. s'a primit cu mulțumită K 10—, donate de dl Dr. Laurențiu Pop pentru a se abona „Bunul Econom“ în 5 ex. pe $\frac{1}{2}$ an pentru 5 locuitori din Abrud-sat, unde s'a decis organizarea unei agenturi.

Spre scire cu aprobarea decisiunilor.

241. (740—1901). *Direcțiunea despărțământului „Sighișoara“* înaintează cu data 28 Septembrie a. c. *procesul verbal al adunării cercuale*, ce s'a ținut în Sighișoara la 29 Iulie a. c. Se constată:

1. s'au prezentat și luat spre scire raportul general al comitetului și rațiociniul casei pe anul trecut;

2. s'a decis, ca proxima adunare cercuală să se țină în comuna Criș;

3. s'a încassat suma de K 56—.

Procesul verbal se ia spre scire.

242. (772—1901). Bibliotecarul înaintează *conspectul cărților intrate la biblioteca Asociațiunii în semestrul prim al anului curent*; între acelea donațiuni mai însemnate dela d-nii Dr. At. Marienescu și Dr. Ilarion Pușcariu.

Conspectul se ia spre scire. Marimonioșilor donatori, în-deosebi d-lor Dr. At. Marienescu și Dr. Ilarion Pușcariu se exprimă mulțumită.

243. (787—1901). Dl Dr. *Augustin Bunea*, canonic metropolitan, ofere pentru biblioteca Asociațiunii tom. II din opera „Fragmente din istoria Românilor“ de Eud. bar. de Hurmuzachi în traducerea lui I. Slavici și

cere în schimb broșura „Denkwürdigkeiten aus dem Leben des Freiherrn Samuel von Bruckenthal“ de Joh. G. Schaser, aflătoare în biblioteca Asociațiunii în trei exemplare.

Schimbul propus de dl Dr. Aug. Bunea se primesce.

244. (788—1901). Bibliotecarul propune a se procura pe sama bibliotecii Asociațiunii:

a) *Iorga N., Istoria literaturii române în secolul al 18-lea;*

b) *Picot E., Chronique de Moldavie depuis le milieu de XIV siècle jusqu'à l'an 1594 par Grégoire Urechie.*

Propunerea se primesce.

245. (789—1901). Bibliotecarul prezintă contul compactorului *Fr. Neuzil* despre suma de K 118·90 pentru legatul diferitelor ziare și reviste intrate la bibliotecă în 1900.

Suma de K 118·90 se asemează spre achitare.

246. (773—1901). *Șeful stației Sibiiu* a căilor ferate cere achitarea unei diferențe de 197 franci 20 centime, cu care — din greșeală — a încasat mai puțin pentru taxa trenului special comandat în scopul *excursiunii aranjate cu ocaziunea adunării generale.*

Suma de franci 197·20 se asemează în contul profitului festivităților aranjate cu ocaziunea ultimei adunări generale.

D. u. s.

Iosif Sterca Șuluțu m. p., vicepresident. *Dr. Beu* m. p., secretar II. — S'a verificat. Sibiiu în 11 Novembre 1901. — *Dr. At. Marienescu* m. p.

Dr. Ilarion Pușcariu m. p. *Nicolau Ivan* m. p.

A P E L.

În vederea consimțământului general, cu care publicul român a întimpinat inițiativa „Asociațiunii“ : de a pune obiceiuul felicitărilor de Anul nou în serviciul culturii noastre naționale, — subsemnatul birou adresează acum, în preșeara unei noue aniversări, un călduros apel către toți iubitorii culturii poporului românesc, ca și de astădată să adopte în număr cât se poate mai mare rescumpărarea felicitărilor de Anul nou, și să doneze sumele de rescumpărare fondului „Casei Naționale“.

Lista rescumpărărilor se va publica în ziare și în o mică publicațiune festivă, ce pe ziua Anului nou se va trimite tuturor persoanelor, cari își vor rescumpăra felicitările.

Pe această cale vom menține părțile frumoase și placute ale obiceiului felicitărilor, ne vom reaminti prietenii nostri, și ei își vor aduce aminte de noi, — gândurile noastre se vor întâlni, și uniți prin un frumos act al iubirii de neam, vom sărbători laolaltă noua aniversare cu inimi încăldite de cele mai nobile sentimente. De altă parte vom fi scutiți de o mare pierdere de timp și de eventualitatea penibilă, dar numai cu greu evitabilă, de a trece cu vederea la felicitările de Anul nou pe care-va dintre prietenii nostri.

La începutul secolului în care am intrat vom ridica prin obolul nostru pentru fondul „Casei Naționale“, un frumos monument începuturilor culturale ale poporului românesc.

Sibiiu, la 18 Decembre 1901.

Biroul „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj **AVIS!**

P. T. Domni directori ai despărțimentelor Asociațiunii sunt rugați:

1. a îngriji să se incasseze taxele dela membrii Asociațiunii și până la finea lui Decembre a. c. să se înainteze la cassa centrală, subtrăgând cele 20% ce compet despărțimentelor; în cas contrar, la începutul anului viitor, conform praxeii din trecut și §-ului 41 lit. b) din Regulamentul afacerilor interne pentru despărțimentele Asociațiunii, taxele restante se vor incassa prin mandate postale direct de subscrisul birou;

2. a înainta în decursul lui Ian. 1902 raportul pe an. expirat, prevădut în §. 39 lit. g) al Regulamentului susmenționat;

3. conform circularului Nr. 216 dela 2 Aprilie 1900, în legătură cu raportul amintit în p. 2. D. directori vor binevoii a ne raporta și despre starea bibliotecelor populare administrate de despărțimente folosindu-se pentru fiecare bibliotecă separat de câte un bilet, de cari am trimis la timpul seu despărțimentelor.

